https://achterderug.nl

HOE DE OUDE VAN KERSTGEBEUREN

DR. AGNI VAN

Martin Schongauer, 15e eeuw: De aanbidding der herders.

Er is wel geen feest in het jaar, dat zoo zijn glanzend blije en tegelijk intiem vertrouwelijke sfeer heeft weten te behouden, als het feest rond het Kerstkind. Maar er is ook wel geen feest, dat de gebeurtenissen, welke het herdenkt, zoo vaak in de kunst van alle eeuwen uitgebeeld zag.

Het waren toch maar zulke korte, sobere gegevens, die de overlevering bood; maar voor menschen, die met een hart vol liefde geboeid luisterden, hadden ze een inhoud zoo rijk, dat ze altijd weer stof gaven om er nieuwe dingen over te vertellen. Zoo konden gemakkelijk kleine alledaagsche details mede in de devote sfeer betrokken worden. Ja, in het bedenken van alle mogelijkheden die in de Kerstnacht konden plaats gegrepen hebben, maakte men er zelfs heele tafereelen bij. Zoo vertelt immers de overlevering er niet van dat het jonge Christuskind gebaad werd? Maar de schilders en beeldhouwers, die in de antieke kunst wel eens werken hadden gezien met de voorstelling van den pasgeboren god Bacchus, die een bad kreeg, vonden dat wel een aardig tafereel, om het ook bij de geboorte van het Kerstkind te pas te brengen.

In het begin echter waren de tafereeltjes maar sober, waarin de Christus als kind verscheen. Eigenlijk was het aanvankelijk alleen de voorstelling van Maria met het kleine Jezuskind op de schoot, waarin de eerste Christelijke kunstenaars hun liefde voor het Kind uit de Kerstnacht tot uitdrukking brachten. Ook deze voorstellingen sloten bij de antieke kunst aan, want ook die kende beelden van Moeder-en-kind; de Christenen gaven daar nu echter een geheel nieuwe beteekenis aan.

Maar naast deze eenvoudige voorstellingen, die straks in de Byzanthynsche kunst zullen veranderen in majesteitelijk plechtige en dogmatisch strenge uitbeeldingen van de Moeder-maagd, nu niet meer met het teere Kerstkind, maar met den Christus als jonge Priester-Koning staande op haar schoot, zien we stilaan de tafereelen uitgroeien tot heele schouwspelen. Wat weet men al niet vertellend voor te stellen? Zoo verschijnen er in de vierde eeuw ook de os en de ezel, om van de herders of van de komst der drie Koningen met hun rijdieren, hun bagage en heel hun gevolg niet eens te spreken.

Die os en die ezel, hoe goed kennen we hen uit de oude Kerstliederen en hoe wordt steeds nog in de verhalen rond den Kerstnacht aan hen gedacht. Want vertelt men niet, dat ook nu nog in het Kempische land, als de Kerstklok het middernachtelijk uur luidt, de os met de andere beesten in de stal begint te

De aanbidding der herders, door een Italiaansch meester (17e eeuw).

https://achterderug.nl

SCHILDERS HET VERTELDEN

DER TORRE

praten, hun vertellend van het wonder dat is geschied? Ga dat evenwel niet beluisteren, want het spreekt vanzelf, dat op zooveel oneerbiedige nieuwsgierigheid strenge straf moet volgen. Ook in de beeldende kunst werd aan os en ezel graag een plaats gegeven. Welk een rustiek accent geeft steeds weer hun aanwezigheid aan het geheel; hoe weten ze, ondanks de weelde die sommige kunstenaars rond de geboorteplaats gingen uitschilderen, toch altijd weer terug te wijzen naar de landelijke omgeving van Efratha's velden en naar de nederige woning van het geboren Kind, dat in hun eenzame stal een eerste wijkplaats vond.

Die stal lijkt wel niet altijd op wat wij ons daarvan in het Noorden gewend zijn voor te stellen. In het oude werk van den Hohenfurtschen Meester, waar door een gebrekkige ruimte-weergave de vele tafereeltjes wel boven, inplaats achter elkaar lijken te staan, doet de stal dadelijk denken aan het „open huus op vier pooten" dat volgens de oude beschrijvers van het Kerstgebeuren door de Oostersche marktgangers gebruikt werd om er tijdelijk hun vee in te brengen.

Geboorte van Christus, door een Hohenfurtschen meester uit de 14e eeuw.

Hans Baldung, 16 eeuw: Geboorte van Christus.

Ook de stal op de schilderij van den Vlaamschen schilder Van der Goes, lijkt niet op die waaraan we bij de Kerstverhalen denken. Men zou veeleer meenen in de ruïnes van een oude kerk te zijn. Maar hoezeer helpt tusschen al de schilderachtige pracht, die dit werk ons toont, de aanwezigheid der twee dieren mee de vredige stemming te verhoogen. En toch knielen of spreken ze niet. De os staat het alles slechts goedmoedig te bezien. Maar hun stoere verschijning achter Maria en het Kind roepen de verzen van een oud Kerstlied in ons op:

daer stont een esel ende een rint
die hueden Maria hoer lieve kint.....

Toch zijn het vooral die schilders, welke, hetzij in de Gotische kunst der late Middeleeuwen of later nog in de Barok, het kerstgebeuren voor ons deden herleven in de barre winter van de Noordsche landen, die dikwijls het dichtst bij de innige intieme sfeer der Kerstverhalen bleven. Als was het Kerstwonder midden onder ons gebeurd, zoo zien we de oude stal op onze wintersche vlakte, met de dieren in hun eigen atmosfeer, rustig toeziend uit een donker hoekje, of vertrouwelijk dicht bij de kribbe, die immers hun eigen voerbak is en nu tot wieg voor den geboren Koning mag dienen.

Stefan Lochner, 15e eeuw: Maria, die het Kind aanbidt en de boodschap aan de herders.

Ook de herders, eenvoudige vromen uit het volk, kregen ruim plaats in deze voorstellingen en hoe heeft men er, juist als in de oude liedekens, graag de van zoo ver gekomen koningen eveneens in het vertrouwde Noordsche winterlandschap uitgebeeld. Hoe laten ze ons zien wat een bedoening hun komst in een eenvoudig boerendorp van onze streken gaf; hoe loopt er ieder uit om dien wonderlijk zwarten Moorenkoning te zien.
Raak heeft Breughel zoo het gebeuren in een besneeuwd Vlaamsch dorp weergegeven. Maar hoevele andere schilders zouden we naast hen nog kunnen noemen. We wijzen nog slechts naar Schongauer, die niet alleen door de schilderachtige voorstelling, maar ook door de innige sfeer in zijn werk te boeien weet. We zien een stal, die niets meer is dan een oude vervallen schuur op de wintersche vlakte. Vol gaten zijn de wanden; de open vakken en gebrokkelde planken geven een uitzicht op de winterwereld buiten. En onwillekeurig leidt dit uitzicht ons dan ook een oogenblik van het Kindeke af, naar het sneeuwbedekte landschap, waarin naakt en zwart de boomen staan. Maar langs de wegen die ons wegvoeren keeren we toch vanzelf weer terug. Want komen daar geen menschen langs het dikbesneeuwde pad, die onze aandacht doen terugkeeren naar het gebeuren binnen in de stal? Zijn het de drie koningen misschien? Je zou ze niet herkennen, gehuld in hun dikke mantels, de schouders hoog opgetrokken voor de kou, waaraan ze zoo weinig gewend zijn. En eveneens ons terugwijzend naar het Kindeke staan daar aan het stalvenster de herders in vrome aandacht op het wichtje neer te zien. De koude is buiten, fel en wit onder de grijze hemel, maar het is of die binnen niet wordt gevoeld. Het Kindeke ligt niet ineen gekleumd en Maria's gekruiste handen zijn soepel en blank gebleven, als door geen snijdende vrieswind beroerd. Het is de stille beschouwende sfeer, de biddende aandacht over het Wonder, die het ten laatste toch gewonnen heeft op alle afleiding van buiten. Anders zijn telkens weer de beelden, met hun persoonlijke combinaties van de verschillende tafereelen, hun accentueering van bepaalde motieven en hun verscheiden locale kleur. Anders zijn ze ook altijd weer, naar gelang de aandacht hangen bleef bij het uiterlijk verhaal ofwel dat men het gebeuren zag als de openbaring van een Goddelijke mysterie. Maar voor wie door de eeuwen heen zich naar het wonder van de Kerstnacht heeft gekeerd, zijn ze als vele beeldgeworden herinneringen, altijd weer geliefd geweest.

Simpel Kerstliedje

Hoe zullen wij nog Kerstfeest vieren,
nu allen hunne naaste vloeken?
Hoe zingen: „Jesu goedertieren,
voor ons gelegd in schaam'le doeken"?

Hoe zullen wij den glans verdragen
van zooveel lichtjes aan de oogen
en zeggen: „In den mensch behagen",
in dezen tijd, bij zooveel logen?

Wij moeten keeren op de schreden,
want deze koude weg loopt dood.
Wie God zijn onmacht heeft beleden,

die mag nog eens opnieuw beginnen
en 't Kindje op Maria's schoot
weer met de kinderen beminnen.

Uit: „Zomerwind", Verzen van Jo Kalmijn-Spierenburg. Libellenserie nr. 377.

https://achterderug.nl

Ontwerp A. D. Copier.

Wat Ambacht en Kunst vermogen

De fabricage van het glas is een bij uitstek ambachtelijk-technische handeling, die, zoodra zij door kunstenaars wordt geleid, haar bijzondere bekoring verkrijgt.
Dit ervaren we, zoodra we de winkel, het magazijn van glas- en aardewerk bezoeken. We ondervinden het telkens, wanneer we zoo'n mooie voorname en aantrekkelijke étalage met belangstelling bekijken. Immers, glas is altijd aantrekkelijk. Zelfs het meest eenvoudige gewone drinkglas, dat men tegenwoordig ook al in goedkoopere uitgave aan de markt brengt, trekt ons al aan.
Leuke flesschen, denk b.v. aan het typische Spaansche wijnfleschje, of aan zoo'n groote groene mandflesch, worden gaarne, de laatste zoowel binnen- als buitenshuis, „te pronk" gezet.
En nu het speciaal gefabriceerd edele glas, zooals we dit hiernevens in zijn volle schoonheid reproduceeren, het kunstnijverheidsproduct, dat door zijn unieke vorm en substantie het geheimzinnig kostbare aanzien verkrijgt.
De bekende kunstenaar Copier komt ook hier weer uitstekend voor den dag.

DE KROON

DOOR HENDRIKA KUYPER-VAN OORDT

Elisabeth Bergstrand-Poulsen, De Kroon. Uit het Zweedsch, door N. Basenau-Goemans. J. M. Meulenhoff te Amsterdam.

Eerder reeds — 't was bij de bespreking van *Het groote Weefsel* — poogde ik vooral indringend op het werk dezer schrijfster in te gaan, want waarlijk, zij is de eerste de beste niet. Men kan van het „verhaal" genieten en met den idealistischen geest ervan zich sterken, maar daar is lang niet alles mee gezegd.
Met enkele woorden slechts wil ik daarom dit verhaal weergeven, vol lof overigens voor de hechte en origineele compositie. Een grootgrondbezitter, Heer van het goed Lunda, heeft in vroegere geslachten aan de dorpskerk van Dunkehallar een prachtige lichtkroon van bergkristal ten geschenke gegeven, op voorwaarde dat de gemeente het familiegraf goed onderhouden zou en iederen Zaterdagavond met een verschen groenen krans versieren. Doch de menschen verslappen op den duur in hun plicht jegens graf en krans, en wanneer dit een keer de slotvrouw van het *thans* heel duidelijk wordt, laat zij in haar toorn de kroon uit de kerk halen en in haar zaal op 't Huis hangen. Een klein meisje, Serafia, is daar echter zóó bedroefd om, dat zij aanbiedt het verzuim naar vermogen in te halen. Dertig jaar lang zal er vóór den Zondag een versche krans bij 't graf liggen, en daarna mag de kroon in de kerk terugkomen.
Op dit punt reeds treedt in het verhaal het eigenaardige element op dat ik straks zal uitwerken. Serafia namelijk was een soldatendochter; Cavall heette haar vader, en hij was „een zuiver en onvervalscht heiden". Van de „ouderwetsche sla-er-op-los-soort". En het Christendom zeer vijandig.
Als Serafia, die toch ter catechisatie gegaan en aangenomen is, op een keer voor haar kinderlijk Christelijk geloof wil uitkomen door thuis het tafelgebed op te zeggen, wordt zij door haar vader de deur uitgegooid. Zij loopt naar het Huis, treedt in dienst bij de slotvrouw, en leidt een rustig en aangenaam leven... totdat een andere heiden haar pad kruist, een die nog vrij wat gevaarlijker is dan de rauwe soldaat, want hij, Ville, is jong en bezit een gevaarlijke, duistere, schoonheid en charme. En Serafia heeft hem lief.
Serafia en Ville, de heiden? Er was niet meer tegen te praten. Serafia liep met open oogen den vangkuil in. Het was daar, op 't Wolvennest, zoo heette de hoeve waar zij kwam, méér dan onguur, in elk opzicht. Ville woonde er alleen met zijn vader, den ouden Morten, zonder vrouwelijke hulp, en 't waren ook eigenlijk gezegd geen boeren, al bebouwden zij nog zoowat bij tijd en wijle hun slechten grond. Een ruilhandel in paarden was hun eigenlijk bedrijf, en

Men bemerkt, zoodra men dit glas beziet, „men ervaart" liever gezegd, direct zijn innerlijk vakkundige beleving. Copier is de expert, de ambachtelijk raszechte artist, die zijn métier door en door kent. Hij weet uit zijn te verwerken materiaal te halen wat er in zit.
Bij het fabriceeren, bij het gieten en blazen dus, weet hij op 't juiste moment in te grijpen. Hij kent zijn glas net zoo goed als de kok de aard van zijn te bereiden spijzen kent. Hij laat, in zekeren zin, aan het materiaal zijn eigen loop. D.w.z. hij laat het glas-materiaal tot zijn volle recht komen. Hij is ingesteld op de glas-eigenaardigheden, hij ziet kans er de uiterste schoonheid aan te ontlokken.
In deze voorwerpen is het allereerst de mooie gracievolle omtrek, het silhouet dat ons boeit. Maar ook de massieve, de dikke, bijna dicht-vloeiende glaswanden hebben onze aandachtige bewondering. Er worden ingenieus technische giet-, blaas-, ets- of slijp-experimenten gedemonstreerd. Zelfs zijn er expresselijk inwendige luchtbelletjes in zoo'n dikke glaswand te ontdekken, blaasjes, zooals we die b.v. in een blok ijs wel kennen, en die ons nog eens nadrukkelijk de absolute beheersching van de glastechniek doen begrijpen.
Joep Nicolas, de bekende Roermondsche glazenier, de schilder van het gebrande glas-in-lood-raam, eenige tijd geleden voor nieuwe ondernemingen en opdrachten naar Amerika vertrokken, laat zich tevens als een ambachtelijk ontwerper van glazen pullen, vazen en allerlei andere glazen voorwerpen, kennen.
Nicolas, die inderdaad op historische vormen zich inspireerde, zelfs in de verte aan het beroemde Venetiaansche glas ons herinnert, heeft, zooals we dit van hem weten, zijn eigen, min of meer gewaagde genre.
Hij is die vrije artist, die alles aandurft, die bij anderen een streepje vóór schijnt te hebben. Hij weet daar gebruik van te maken, veroorlooft zich de glasvormen in allerlei bochten te dwingen, hij waagt 't er op. We durven nauwelijks eenige bezorgdheid verbergen. We vragen ons onwillekeurig af, of aan het materiaal, het toch altijd broze glas, geen geweld wordt gedaan. Of dit wel door de beugel kan.
Desondanks moeten we erkennen, gelijk we dit ook ten aanzien van zijn gebrandschilderde ramen plegen te doen, dat hier een virtuoos vakman aan 't woord is, een artist, die, waar ook, zijn impulsieve geest weet te doen botvieren.
Ook Willem Stuurman, de ontwerper van glas-plastieken is voor geen beetje vervaard. De meest exotische en zelfs voorwereldlijke dieren, en, naar 't ons voorkomt, wat nogal onwaarschijnlijke fossielen en visschen, worden in glas-materiaal uitgedacht. Het zijn modellen, die geheel de gedachte aan de breekbaarheid van het glas wegnemen.
Deze uiteraard sierende, maar zeer suggestieve beeldjes zullen, in eigen milieu, hun artistieke uitwerking niet missen.
Ida Falkenberg-Lieftinck ontwierp zeer beschaafdaandoende gebruiksvoorwerpen, glazen, karafjes, kelkvormen, toilettafel-artikelen, e.d., die door de fijn afgewogen vorm en gevoelige teekening, uitgevoerd in zacht blauw-groene kleur, een eigen cachet hebben. Een lust voor de oogen.
Het glas, in een succesvolle samenwerking van kunst en industrie ontstaan, mag, als een vreugde-volle versierings-uiting niet aan onze aandacht ontsnappen.

C. M.

---

zij namen, vader en zoon, de menschen beet waar zij konden.
Dit alles had de welmeenende slotvrouw het meisje voorgehouden, ook, en dit sprak haar sterk toe, dat de dieren zoo slecht op 't Wolvennest behandeld werden. Maar 't baatte niet, Ville de heiden had haar in zijn macht. Zelfs toen de slotvrouw nog een beroep op de kroon deed en aantoonde dat het nu haast onmogelijk zou worden om het graf te verzorgen, omdat Serafia aan de verste grens der gemeente en onder de heidenen zou wonen, die allicht geen medewerking verleenden, bleef het meisje onbewogen.

Zij trouwde met Ville. Zij deed wat zij kon om de verwaarloosde hofstee een beter aanzien te geven. Zij trachtte ook deze nog erger heidenen wat Christelijke zeden en tafelgewoonten bij te brengen, en hervatte het tafelgebed, eenmaal in haar jeugd zoo brutaal afgebroken. Haar belofte: het graf te onderhouden teneinde zoo de Kroon weer aan de kerk terug te schenken hield zij getrouw. Zij kreeg kinderen, en één dezer, haar oudste dochtertje Anna Mathilde, heeft later haar moeders taak van de groene krans overgenomen en tot een gelukkig einde gebracht. Op haar eigen trouwdag hing de Kroon weer vol luister in de kerk. Doch veel moest daaraan nog voorafgaan. Een bovenmenschelijke last zou drukken op de schouders van een kind, dat moeders plichten overnam: de jonge Anna Mathilde. Doch zij heeft dien met eer gedragen. Sefaria is niet lang met Ville gehuwd geweest; bij een nachtelijken tocht met paard en wagen langs een gevaarlijken weg vond zij door zijn schuld den dood.

— — — — — — — — — — — — —

In Ville zijn trekken weer te vinden van Peter de schilder uit het „Groote Weefsel", met dit onderscheid dat Ville bovendien maatschappelijk een nietsnut was. Zie ik het goed dan vertegenwoordigen beiden de het Christendom vijandige, zuiver aardsche gezindheid, welke, daar er in een archaïsche samenleving uiteraard geen plaats is voor onze moderne scepsis, ons „modern heidendom", teruggrijpt naar het antieke, of, beter gezegd, dit nimmer heeft losgelaten. We houden in 't oog dat het verhaal van de Kroon omstreeks 1800 speelt, een tijd dat in het dun bevolkte land stellig nog menig oud grootvaertje of grootje ergens op een afgelegen hoeve bij den haard zat, dat van geen Christendom begrip had. Men vergete ook niet dat het bij de Kerstening der Noordgermaansche, of Germaansche landen zonderling en drastisch is toegegaan. We willen hier niet verwijzen naar de Friezen en Saksers, dat is bekend genoeg. Maar minder bekend is het feit dat omstreeks het jaar duizend de bevolking van IJsland over de aanneming van het Christendom eenvoudig heeft *gestemd*. Er lagen hier wel diepere gronden: de germaansche familiezin, de hooge opvatting van de bloedverwantschap, welke geen gedeeldheid binnen den kring van het eigen geslacht duldde. Daarom heeft de heidensche minderheid zich bij het besluit van de meerderheid neergelegd, echter zeker

https://achterderug.nl

niet zonder innerlijken strijd, en alleen om de banden des bloeds met de gelijktijdig levende verwanten niet te scheuren. Het bleef een pijnlijk offer, want de heidensche groep heeft er in bewilligd de voorzaten in 't hiernamaals, die voor het Germaansch bewustzijn immers bleven medeleven, te verzaken. De Christelijke partij deed in feite hetzelfde wel, maar zij werd tenminste gesteund door de kracht harer overtuiging.

— — — — — — — — — — — — —

Nu is het opmerkelijk dat in de Kroon de scheidingslijn zoo scherp gemarkeerd is. Een vergelijking op muzikaal gebied ligt voor de hand, in Richard Wagners Pelgrimskoor. Er is de loutere melodie, welke de dissonanten, dwars er door heen, willen overstemmen. Maar het lied der Pelgrims wint het, zij worden niet van de wijs gebracht door het leelijk, valsch gekras.

In dien zin moet men het, meen ik, ook opvatten als er telkens gesproken wordt van „de Kroon der Zaligheid". Er is hier of daar weleens de opmerking gemaakt dat het toch niet aangaat om een, zij 't wondermooie, stoffelijke lichtkroon uit bergkristal vervaardigd, zoo maar een soort zaligmakende kracht toe te kennen. Maar zoo moet men het ook niet begrijpen. Er is een lichte, Christelijke wereld, met de flonkerende Kroon zuiver als embleem. Tot deze wereld behoort al wat goèd is, Serafia, haar dochter, de slotvrouw, de blinde predikant, de boer, David, een soort oefenaar of réveilman, die godsdienstige samenkomsten leidt. De kerk staat voor deze zoo verspreid wonende menschen in letterlijken zin „in 't midden", en de Zondag, met den feestelijken opgang naar Gods huis, moet voor deze Scandinavische boeren op hun eenzame hofsteden een beteekenis hebben welke wij niet licht overschatten kunnen. Binnen deze „Zondagsche wereld" is 't goed en veilig verkeeren. En 't is niet twijfelachtig dat ook de schrijfster zelf tot dezen gelouterden kring behoort.

Maar er omheen handhaaft zich nog de oude, liefdelooze heidenwereld, waar Ville en zijn vader Morten in thuishooren. De schrijfster heeft hen geschilderd in al hun boosheid en ruwheid, en 't is een gelukkige vondst geweest dat zij daarnevens op een bloedmenging wijst welke stellig het ras niet zou verbeteren: de oude Morten was met een Zigeunervrouw getrouwd geweest. Ville's uiterlijk schoon, dat hij van deze donkere, wilde moeder erfde was de oorzaak dat het jonge meisje, Serafia, tegen elken goeden raad in, haar lot aan het zijne verbond.

En dit godverlaten heidendom leeft nog zijn woest leven in ongetemperde kracht, zij 't naar de verre hoeken verdrongen en door de openbare meening van het kerkdorp veroordeeld. Juist in de beschrijving van ruige tooneelen voert Elisabeth Poulsen de pen met groot talent. Er staat mij hier een beeld voor oogen dat te vinden is op pag. 159. De kleine Anna Mathilde is een vinnig, onvervaard ding, zij heeft, meer nog dan haar Zweedsche moeder Serafia, het taaie weerstandsvermogen harer grootmoeder van vaderszijde, zij gelijkt ook uiterlijk veel op haar, doch haar hart is goed en rein. Ze bewaart zichzelf in een omgeving van paardenkoopers, drinkebroers en bedriegers. Aan haar vader, Ville, heeft zij de handen vol, maar zij weet van geen deinzen. Zij heeft hart voor de boerderij. En nu is het haar trots dat zij een span ossen getemd heeft, en geleerd den ploeg te trekken. „Goede trekdieren," placht haar moeder te zeggen, „dat is de grondslag van 't bedrijf."

En nu gebeurt het op een avond dat haar vader en grootvader zijn thuisgekomen met een heelen troep Zigeuners, paardenruilers. Toen zij den volgenden morgen, na een nacht van getier over den hof uitkeek, waren de Zigeuners weg. Niets stond er meer dan een vreemd paard. Het was een stokoud, krijtwit paard, een verstorven grijsaard, tot op 't bot vermagerd, niet getuigd, en hier en daar aan de huid verwond. Uit de koude ochtendmist doemde het paard op in den witten nevel. — En Anna Mathilde wist dat haar vader, in zijn dronkenschap, voor dit rampzalige dier haar mooie ossen geruild had...

Strijdt den goeden strijd des Geloofs

„Eene juiste beschrijving van 't geen er al zoo in mij omgaat is niet te geven, zou ook weinig nuttigheid hebben; gij kunt het u voorstellen bij dat leeuwtje op 't Zeeuwsche wapen, dat altijd vechtende tegen de golven toch boven blijft: dat is mijn geliefkoosd beeld: strijdende maar met de zekerheid der overwinning in Hem die ons heeft liefgehad; die Naam Verlosser, Vrijkooper, die zijn eigen bloed tot losprijs geeft, klinkt dan in mijn hart met onuitsprekelijke liefelijkheid en dan meen ik weer een kenteeken dier verlossing in mijzelve te moeten vinden en het is weer mis totdat het geloofsoog alles in Hem zoekt. O diepte des rijkdoms!"

Uit Brieven van Mevrouw Groen van Prinsterer.

https://achterderug.nl

DIE NIET MEETELLEN

„Zingt u nog eens voor me?"
Dit is een vraag uit een meisjesmond, en dan van een kind, dat geen ouderliefde heeft gekend; geen ouderhuis heeft gehad, dat zelfs niet weet, wie haar vader is. Dit meisje, dat door haar klein verstand in 't gewone leven niet mee kan komen, heeft door haar vraag en door haar lied overwinningen behaald. Haar lied heeft aan een moedelooze redding gebracht.
Jaantje zullen wij haar noemen.
Toen wij van de moeder toestemming hadden gekregen, haar mee te nemen naar een boerderij, voor haar gezondheid en bezigheid, reageerde het meisje er niet in 't minste op. Het groote nieuws: op reis te mogen gaan met de auto en de trein, ging kennelijk langs haar heen. Maar op 't moment, dat wij haar netjes wilden kleeden, kwam ze in verzet, — weigerde zij iets aan te trekken, dat haar niet toebehoorde. Haar eigen, oude manteltje wilde ze aan, en daarin mee. Toch werd de mantel, die voor haar gegeven was, bij haar bagage gedaan: een doos van Tiktaks thee en koffie.
Het was December, en het vroor.
„Als je het koud krijgt, Jaantje, zal je dan de mantel aantrekken?"
„Ja," zegt ze op deze vraag.
Ze krijgt het koud. Niet onderweg, niet in de auto of in de trein, ze krijgt het koud op een morgen, lang nadat ze op haar bestemming is gekomen, en buiten bij de put, de melkbussen boent.
Stilletjes haalt ze van haar kamertje de mantel met de bontkraag. Ze bekijkt hem nog eens. Ze mag hem niet. De kleur staat haar niet aan. Ze vindt hem ook te lang. Ze trekt hem aan, omdat ze huivert. Zoo gaat ze weer aan 't werk, en na een tijdje is het kleedingstuk drijfnat. En dat is dan haar beste mantel, die ze ook moet dragen, als ze meegaat naar de kerk.
Met schrik bemerkt de vrouw, wat Jaantje heeft gedaan.
„Kind toch! Hoe haal je dat in 't hoofd?" Ze laat de mantel dadelijk uitdoen en geeft er een wollen vest voor in de plaats.
„Hm," zegt Jaantje, en gooit haar mantel achteloos op de deel ergens overheen. Is het een plank, een schot...? Ze heeft nog niet geleerd haar oogen te gebruiken. Ze doet de dingen droomerig. Ze kijkt niet uit bij wat ze doet.
Zondags is haar mantel zoek. Hij komt die dag niet terecht. Jaantje weet niet waar ze hem op die bewuste morgen heeft neergelegd.
„Nee, echt niet," houdt ze vol, maar haar gedachten zijn absent.
Als Jan, de knecht, de volgende morgen de varkenskotten uitmest, vindt hij de resten van de mantel. Jaantje wordt er bij gehaald.
„Zie nu eens! Hoe komt je mantel bij de varkens terecht?"
Ze weet geen antwoord.
„Die ben je kwijt," zegt de vrouw verdrietig. Doch Jaantje zegt: „Ik mocht hem toch niet lijen."
Zou je zoo'n kind niet eens door elkaar schudden?
Soms is de vrouw geneigd zich gruwelijk aan haar te ergeren, om haar apathische houding — haar abnormale traagheid. Jan noemt haar „de wandelaarster", om haar zeer langzame tred. De boer noemt haar gang „kuieren".
Om half acht 's morgens moet Jaantje opstaan. Dat is laat voor de boerderij. Maar zij is voorloopig gast. Het bureau, dat haar heeft uitgezonden, geeft een kleine vergoeding voor haar opname. Haar werken is nog maar spelen. Doch orde moet er zijn. Half acht opstaan dus, is afgesproken. De boerin zal haar roepen en met een half uur moet ze aan tafel zijn. Om acht uur zitten allen aan de pannekoek. Maar wie er is, Jaantje niet. Er verstrijkt een kwartier — een half uur... De familie gaat alweer aan het werk, als zij eindelijk verschijnt.
Ze wil geen pannekoek. Ze wil ook niet probeeren die te eten. Ze wil brood. Voor haar wordt het eigengebakken brood aangesneden. Over twee sneedjes doet ze ongeveer een uur.
„Dat moet in 't vervolg vlugger gaan," zegt de vrouw, en meteen bedenkt ze iets, om haar daarbij te helpen. Ze zullen samen op de klok kijken voortaan, bij alles wat ze doet. Als ze aan 't kopjes afwasschen zijn, vraagt de vrouw: „Zie je hoe de wijzers staan, Jaantje?"
Ze moet leeren werken op de minuut. Heeft ze nu vijf en veertig minuten over het kopjes wasschen gedaan, morgen moet ze klaar zijn in veertig minuten. Zoo moet ze iedere dag aftellen, totdat ze het in dertig minuten doen kan. Dan krijgt ze een dubbeltje.
Een dubbeltje is een groote schat voor haar. Van moeder heeft ze er één gekregen bij het afscheid. Daar is ze zuinig mee. Dat wil ze goed bewaren en met blijdschap denkt ze: „Fijn, straks er weer één bij." Ja, als... Dit dubbeltje moet ze echt verdienen. Daar moet ze haar uiterste best voor doen.
Ach.....
Als onder 't raam de vogeltjes kwetteren, gaan haar handen langzamer, al langzamer en tenslotte rusten ze. Dan zien ook haar oogen het werk niet meer. Dan heeft ze alleen oor voor het vogelengekweel. Als ze gestoord wordt door de vrouw, schrikt ze niet in 't minst. „Hoor ze es," zegt ze blij.
Erger je nu eens aan zoo'n kind, wanneer ze weer getreuzeld heeft. De vrouw kan het niet in dit geval. Een andere keer moet Jaantje iets wegbrengen, naar de voorkamer. Ze komt niet terug.
Er wordt gevraagd: „Waar blijft ze? Wat voert ze uit?" Ja, wat doet ze? Ze staat op haar teenen voor een calligraphie. Ze leest het vers: Beveel gerust uw wegen, Al wat u 't harte deert.....
„Twee regels ken 'k er al van," roept ze verheugd, als ze wordt betrapt. „Zal ik ze es opzeggen?"
„Ja, laat me eens hooren," zegt de vrouw, en als Jaantje zonder haperen de regels heeft opgezegd, vraagt ze: „Zal ik het vers eens voor je zingen? Maar het werk moet er om doorgaan. Ga je mee?"
Jaantje krijgt een bakje met aardappelen. Die moet ze schillen voor de volgende dag. Wanneer ze dit op een voormiddag moest doen, dan zou ze er tegen